

HISTORIA i społeczeństwo

JUSTYNA PIASECKA

PROGRAM NAUCZANIA W KLASACH 4–6

skorelowany z programem nauczania
języka polskiego **TO LUBIĘ!**

02)

 Wydawnictwo Edukacyjne

Georg-Eckert-Institut BS78

1 064 923 9

HISTORIA i społeczeństwo

JUSTYNA PIASECKA

PROGRAM NAUCZANIA W KLASACH IV–VI

skorelowany z programem nauczania
języka polskiego **TO LUBIĘ!**

Wydawnictwo Edukacyjne Kraków 2002

Na podstawie § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 24 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków i trybu dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania, programów wychowania przedszkolnego i podręczników oraz zalecania środków dydaktycznych (Dz. U. Nr 69, poz. 635) dopuszczam do użytku szkolnego program nauczania pod tytułem: **Historia i społeczeństwo. Program nauczania w klasach IV–VI szkoły podstawowej skorelowany z programem nauczania języka polskiego To lubię!** autorstwa Justyny Piaseckiej przeznaczony dla II etapu edukacyjnego szkoły podstawowej, recenzowany przez prof. dr. hab. Henryka Samsonowicza – rekomendacja Polskie Towarzystwo Historyczne i dr. Wita Górczyńskiego – rekomendacja Polskie Towarzystwo Historyczne.
Numer dopuszczenia: DKOS-4014-45/02

Projekt okładki i strony tytułowej: Joanna Budyn-Kamykowska

© Copyright by Wydawnictwo Edukacyjne

ISBN 83-88365-59-2

Wydawnictwo Edukacyjne
31–326 Kraków, ul. Wielkotymnowska 35
tel./fax: (12) 626-08-18
Dział Handlowy: tel./fax: (12) 638-00-50
e-mail: wyd_edu@kr.onet.pl
www.we.pl

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
Schulbuchbibliothek
2003/876

PL
Z-63
(1,2002)

Dyrektor naukowy WE: prof. zw. dr hab. Bolesław Faron

Skład i łamanie: MONOS
Druk: Drukarnia MULTIPOL

ZAŁOŻENIA I PODSTAWOWE CELE

Zreformowana szkoła podstawowa zakłada możliwość wprowadzenia nauczania blokowego. Przedstawiany program nauczania przedmiotu *Historia i społeczeństwo* zakłada taki właśnie model pracy i **skorelowany jest z nauczaniem języka polskiego**, ale może być stosowany także jako całkiem niezależny program, wówczas, gdy szkoła nie dysponuje warunkami zorganizowania nauczania blokowego. Nauczanie blokowe jest tu jednak eksponowane jako szansa stworzenia takiego systemu uczenia, który pozwoli określać absolwenta klasy VI jako osobę, *na miarę swych możliwości*:

- otwartą na świat,
- zdolną do uważnej obserwacji otoczenia, siebie, innych,
- dociekliwą,
- gotową stawiać sobie i światu pytania,
- gotową wartościować informacje i zdarzenia,
- gotową podejmować trud przewidywania konsekwencji zdarzeń,
- gotową szukać z innymi porozumienia i podejmować z nimi współpracę,
- przekonaną o wartości uczenia się,
- otwartą na kulturę wysokiego obiegu.

W kształtowaniu takich nastawień ogólnych ważne jest uwrażliwianie na postrzeganie problemów ludzkich w relacjach z CZASEM MINIONYM i WSPÓLCZESNOŚCIĄ z perspektywy własnych, uczniowskich obserwacji, lektur i narastającego doświadczenia. Przewiduje się, że w rezultacie uczeń będzie:

- świadomy konieczności rozdzielania faktów i ocen,
- wyposażony w elementarne narzędzia oceny informacji,
- zdolny do lokalizowania w czasie i przestrzeni poznanych faktów historycznych,
- wyposażony w umiejętności pracy z różnego rodzaju źródłami,
- zdolny do ujmowania treści historycznych w związku przyczynowo-skutkowe,
- chętny do odnajdywania związków historii z teraźniejszością,
- przygotowany do dalszego zdobywania szczegółowej wiedzy z historii oraz innych przedmiotów.

Nauczanie blokowe, według proponowanego tu rozumienia, ma dawać wiedzę praktyczną (użyteczną, bliską uczniowi, opisującą i wyjaśniającą JEGO świat), owo-cującą pewnym obrazem rzeczywistości, spójnym i zarazem otwartym na nowe informacje, które mogą zbudowany już porządek zburzyć, wyzwalaając konieczność nowego porządkowania i tworzenia nowej całości. W życiu świat nie rozpada się na

język polski, historię czy przedmioty ścisłe. Zawsze tworzy jakąś całość powiązaną ze sobą różnorodnie – ściślej lub mniej ściśle, bezpośrednio lub nie, a czasem w sposób trudny do wyobrażenia. Całość nie oznacza kompletności. Kompletność w nauczaniu jest niemożliwa.

Chcąc sprostać opisanym dotąd założeniom, trzeba znaleźć dla przedmiotów humanistycznych wspólne elementy, wątki, myśli przewodnie, które poprowadzą ucznia przez trzy lata edukacji i pozwolą połączyć materiał polonistyczny i historyczny w całość. O podstawę takiego połączenia nietrudno. Obydwie te dziedziny sprzyjają kształtowaniu osobowości, emocji, podsuwaniu wzorców postępowania, uczeniu uważnej obserwacji, myślenia i oceniania. Przy tym nadrzędny jest język – człowiek poznaje siebie i świat przede wszystkim poprzez język. Nawet materialne dokumenty przeszłości trzeba charakteryzować poprzez język. Historia wnosi w ten językowy obraz świata sobie właściwe kwalifikacje.

Rzeczywistą trudność stanowi natomiast konieczność skonstruowania takiego układu treści (zgodnego z *Podstawą programową*), który odpowiadałby zarówno partykularnym obowiązkom polonisty, jak i historyka.

W przedstawianym przez mnie rozwiązaniu poszukiwane odniesienie stanowi sprawdzony już w praktyce *To lubię! Program nauczania języka polskiego w klasach IV–VI zreformowanej szkoły podstawowej (DKW-4014-127/99)*. Przy tym z *To lubię!* w całości zostały przyjęte założenia teoretyczne i ogólne cele edukacyjne, co wydaje się zrozumiałe, skoro efektem końcowym mają być dwa zespolone programy dla jednego bloku, wspierające się i uzupełniające.

Zatem również w programie nauczania historii, podobnie jak w programie nauczania języka polskiego, celem podstawowym ma być cel formacyjny, a w jego obrębie kształcenie samodzielności i sztuki porozumiewania się.

Uczeń inspirowany przez nauczyciela, na podstawie przedstawionych faktów i dokumentów życia, powinien starać się formułować pytania i podejmować próby samodzielnego odpowiadania na nie. Lekcje historii powinny być również miejscem, gdzie będzie się wyrabiać zmysł krytyczny, umiejętność dyskusji i obrony własnego zdania.

Szczegółową wykładnię programu nauczania języka polskiego stanowią istniejące już i sprawdzone podręczniki *To lubię!* – dlatego stosunkowo łatwo jest zaproponować odpowiadający im materiał historyczny. Naturalnie w ślad za przedstawianym tu programem opracowane zostaną także odpowiednie podręczniki do nauczania historii.

Przedstawiany tu program – podobnie jak w *To lubię!* – **daje się opisać trzema terminami: integracja, osłabiona kompozycja, funkcjonalność.**

Integracja oznacza tu takie dobieranie treści historycznych, które są bezpośrednio skorelowane z zagadnieniami pojawiającymi się na lekcjach języka polskiego i dobór takich metod pracy, które doskonaliłyby umiejętności mówienia o historii, wspierając tym samym kształcenie językowe prowadzone w ramach języka polskiego. Chodzi o to, żeby podczas projektowania różnorodnych zajęć tworzyć sytuacje, w których uczeń ma szansę scalić w sobie różne obrazy świata docierające doń za pośrednictwem wiedzy zarówno polonistycznej, jak i historycznej.

Oslabiona kompozycja programu oznacza, że nie ma potrzeby precyzyjnego określania, kiedy i w jaki sposób powinny być realizowane kolejne bloki tematyczne. Porządek i tempo pracy zależą od konkretnego nauczyciela i możliwości jego uczniów. Może tu być tyle realizacji, ilu różnych nauczycieli i ile odmiennych klas. Nauczanie historii skorelowane z *To lubię!* nie wiąże się bowiem z tradycyjnie stosowanym ujęciem chronologicznym i wobec tego materiały, tempo i metody pracy można dobierać dość swobodnie.

Wiedza zdobywana na lekcjach nie powinna być prostą listą dat i faktów, lecz praktyczną znajomością tego, w jaki sposób funkcjonuje współczesny uczniowski świat i co w naszej przeszłości miało na to wpływ. Wiadomości o czasach dawnych mają więc pomóc w odnajdywaniu własnego miejsca w obecnej rzeczywistości i wyposażyć ucznia w narzędzia niezbędne do mądrego i krytycznego oceniania tej rzeczywistości. Na tym ma polegać **funkcjonalność** wiedzy historycznej.

Wyraźnie przy tym trzeba zaznaczyć, że przedstawiany tu program nauczania przedmiotu *Historia i społeczeństwo* nie jest traktowany usługowo wobec nauczania języka polskiego według *To lubię!*. Poprzez inny materiał, tj. poprzez materiał historyczny, **pozwala jednak poznawać ludzkie sprawy, a o to chodzi w każdym przedmiocie humanistycznym.** Zachowując zatem swą specyfikę z punktu widzenia metodyki nauczania historii, program ten można scharakteryzować jako jeden z elementów całościowo pojmowanego kulturowego kształcenia humanistycznego.

Program ten jest zgodny z *Podstawą programową* i odpowiada wiedzy z zakresu psychologii oraz pedagogiki na temat nauczania i uczenia się dzieci w wieku 10-12 lat. Według przedstawianego programu, w ciągu 3 lat nauki realizuje się wszystkie cele edukacyjne wskazywane przez *Podstawę programową*, kształtując przy tym umiejętności niezbędne do rozpoczęcia kolejnego etapu zdobywania wiedzy.

Program uwzględnia też ścieżki edukacyjne *Wychowanie do życia w społeczeństwie*, moduł *Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe* oraz *Wychowanie patriotyczne i obywatelskie*.

Treści wskazywane przez *Podstawę programową* ujmowane są w tym programie w siedmiu blokach sygnowanych hasłami:

Blok 1. Czas płynie...

Blok 2. Kim jestem? Skąd się wziąłem?

Blok 3. Jesteśmy razem

Blok 4. Przeszłość do nas mówi

Blok 5. Z dziejów cywilizacji

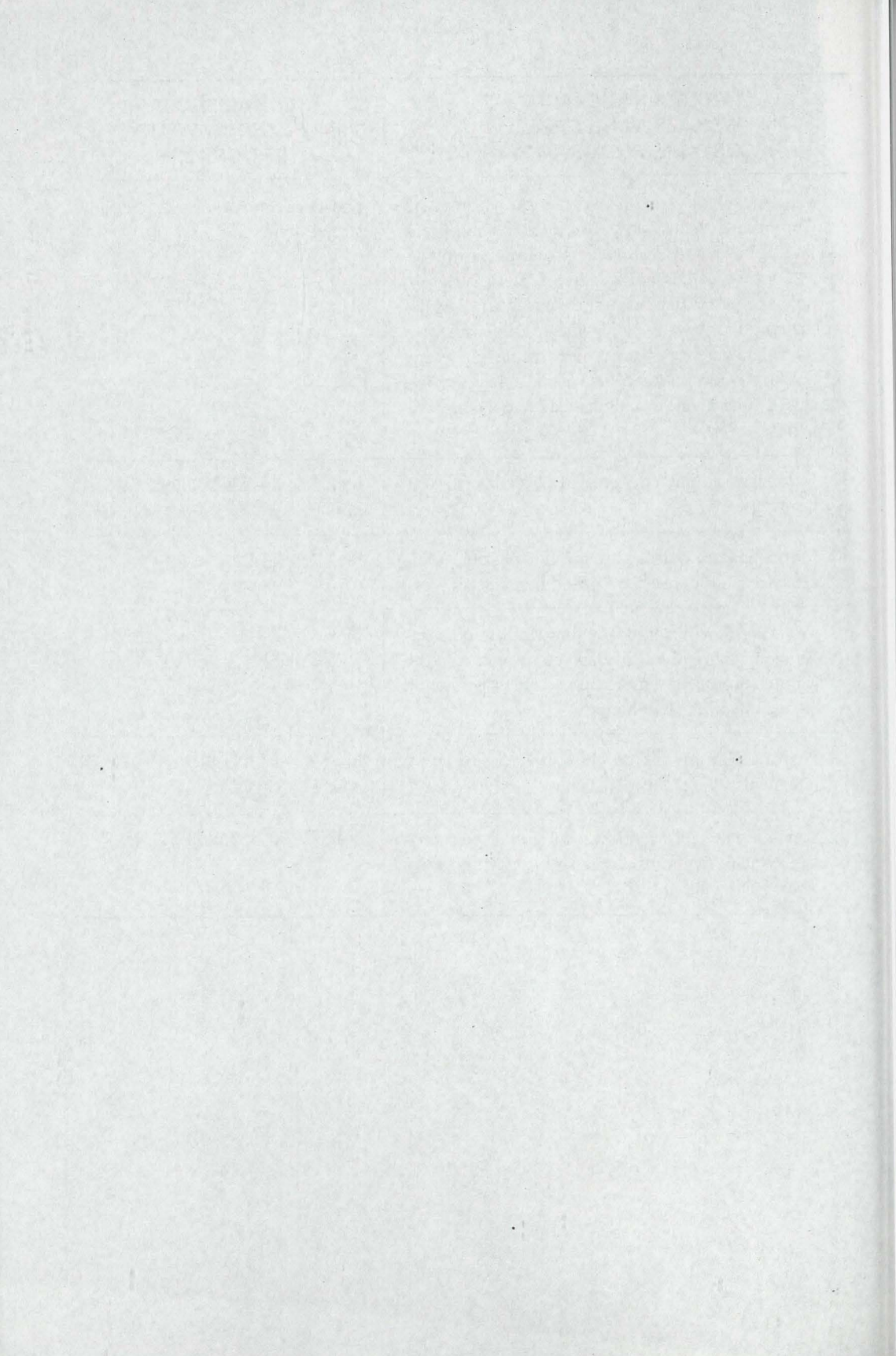
Blok 6. To ludzie tworzą historię

Blok 7. Ja i historia (nie uwzględniany w tabeli na s. 6, bo w znacznej mierze ma charakter powtórzeniowy).

Wskazywane treści są następująco rozplanowane w czasie:

TREŚCI NAUCZANIA WSKAZYWANE PRZEZ «PODSTAWĘ PROGRAMOWĄ»	LOKALIZACJA W PRZEDSTAWIANYM PROGRAMIE
1. Ja. Kim jestem – co lubię, co potrafię, co jest dla mnie ważne. Godność moja i innych.	blok 2. – kl. IV; blok 1. – kl. V; blok 3. – kl. VI
2. Ja i inni. Moja postawa wobec innych. Koleżeństwo, przyjaźń, miłość. Prawa moje i prawa innych. Stosunek do środowiska przyrodniczego i kulturowego.	blok 3. – kl. IV; blok 5. – kl. IV; blok 3. – kl. V; blok 3. – kl. VI
3. Ja i inni. Wolność osobista a przewidywanie konsekwencji własnych zachowań, odpowiedzialność i obowiązki. Wzorce osobowe – wybrane postacie historyczne i współczesne.	blok 3. – kl. IV; blok 3. – kl. V; blok 6. – kl. VI
4. Wartości: prawda, dobro, piękno i sprawiedliwość w otaczającym świecie.	blok 3. – kl. IV; blok 3. – kl. V; blok 6. – kl. V
5. Mój dom, moja rodzina i sąsiedztwo. Elementy historii rodzinnej, regionalnej oraz życia codziennego w Polsce, w różnych krajach i epokach.	blok 2. – kl. IV; blok 3. – kl. IV; blok 5. – kl. V
6. Społeczeństwo. Prawa i obowiązki obywatelskie. Postawy prospołeczne i aspołeczne. Przykłady różnych systemów społecznych w świecie współczesnym i w przeszłości.	blok 3. – kl. IV; blok 3. – kl. V
7. Praca. Jej znaczenie w życiu indywidualnym i zbiorowym. Organizacja pracy i jej efekty w różnych epokach i współcześnie.	blok 6. – kl. IV; blok 1. – kl. V; blok 3. – kl. V; blok 1. – kl. VI
8. Zróżnicowanie regionalne Polski efektem warunków przyrodniczych i działalności człowieka, zasoby środowiska przyrodniczego, ich ochrona i wykorzystanie.	blok 2. – kl. IV; blok 5. – kl. IV
9. Zagospodarowanie terenu w miejscu zamieszkania ucznia, uwarunkowania życia ludzi danego obszaru od czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych, krajobraz najbliższej okolicy.	blok 2. – kl. IV; blok 5. – kl. IV
10. Moja ojczyzna. Wydarzenia i osoby o zasadniczym znaczeniu dla losów narodu i państwa polskiego	Poszczególne wydarzenia i osoby pojawiają się w programie jako

TREŚCI NAUCZANIA WSKAZYWANE PRZEZ «PODSTAWĘ PROGRAMOWĄ»	LOKALIZACJA W PRZEDSTAWIANYM PROGRAMIE
<p>(chrzest Polski, Zjazd Gnieźnieński i koronacja Chrobrego, Władysław Łokietek i Kazimierz Wielki, bitwa pod Grunwaldem, unia polsko-litewska, królowa Jadwiga i Jagiełło, Stefan Batory, potop szwedzki, Jan Sobieski, Konstytucja 3 Maja, rozbiory, formy walki o niepodległość Polski, I wojna światowa, odzyskanie niepodległości, wojna polsko-sowiecka, Józef Piłsudski i Roman Dmowski, II wojna światowa, okupacja i walka o niepodległość).</p>	<p>podstawa tematu lub materiał ilustrujący temat.</p>
<p>11. Najważniejsze elementy polskiego dziedzictwa kulturowego.</p>	<p>blok 3. i 5. – kl. V; blok 2. i 5. – kl. VI</p>
<p>12. Moja ojczyzna Polska – położenie, obszar, granice, sąsiedzi, ludność, podział administracyjny.</p>	<p>blok 2. – kl. IV</p>
<p>13. Mój krąg cywilizacyjno-kulturowy. Wybrane zagadnienia z kręgu kultury antycznej oraz dziejów Europy. Śródziemnomorskie korzenie wybranych elementów kultury polskiej.</p>	<p>blok 5. i 6. – kl. IV; blok 2., 5. i 6. – kl. V; blok 5. – kl. VI</p>
<p>14. Polska w Europie – kierunki współpracy, procesy integracji z Unią Europejską.</p>	<p>blok 2. – kl. IV; blok 1. – kl. V; blok 3. – kl. VI</p>
<p>15. Symbole i święta narodowe, religijne i państwowe; symbole wybranych państw i instytucji międzynarodowych.</p>	<p>blok 2. – kl. IV; blok 3. – kl. VI</p>

KLASA IV

HISTORIA I SPOŁE- CZEŃSTWO	TREŚCI	PROPONOWANY SPOSÓB REALIZACJI	JĘZYK POLSKI UKŁAD WEDŁUG PODRĘCZNIKÓW «TO LUBIĘ!»
<i>Czas płynie...</i>	<p>Źródła historyczne: wspomnianie, pamiątki (uobecnianie czasu, przestrzeni, zdarzeń, osób, przedmiotów) = mówienie o przeszłości; co utrwala wspomnienia, wspomaga pamięć, skąd dowiadujemy się o przeszłości; jak o historii opowiadać mogą otaczające nas przedmioty; termin – źródło historyczne, jak je dzielimy; jakie pamiątki z przeszłości zgromadziła moja rodzina.</p> <p>Chronologia: przeszłość, teraźniejszość, przyszłość; punkty orientacyjne w czasie – co zrobić, żeby się nie zgubić; taśma chronologiczna, wiek; mniejsze i większe odcinki czasowe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rozmowa na temat pozostałości po dawnych czasach; wprowadzenie terminu: <i>źródła historyczne</i>; tworzenie listy dostępnych dla uczniów źródeł historycznych i próba dokonania ich podziału – na podstawie materiałów. ○ Rozmowa na temat tego, jak daleko sięgamy pamięcią, co wiemy o przeszłości; rysowanie osi czasu – zapisanie na niej wydarzeń z własnego życia (z zaznaczeniem tych wydarzeń, które uczniowie sami pamiętają i tych, o których wiedzą z różnych źródeł). ○ Rysowanie taśmy chronologicznej, oznaczanie wieków, podział na czas przed i naszą erę; różne sposoby mówienia o czasie minionym: <i>100 lat temu, w zeszłym wieku, za czasów króla...</i> itp. ○ Rozmowa na temat tego, co mogłoby znaleźć się w „kapsule czasu” sprzed 50, 100, i 500 lat. ○ Przygotowanie przez klasę współczesnej „kapsuły czasu”. 	<i>Jak było na wakacjach?</i>
<i>Kim jestem? Skąd się wziąłem?</i>	<p>Dom rodzinny: miejsce urodzenia; rodzinne zwyczaje i tradycje; członkowie rodziny, historia rodziny; moje korzenie.</p> <p>„Mała” i „wielka” ojczyzna: moja miejscowość, region, kraj – geografia i historia; najciekawsze i najważniejsze miejsca – symbole;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rozmowa na temat miejsca, w którym dobrze się czujemy i które lubimy – co o tym decyduje; dlaczego miejsce urodzenia bywa miejscem wyjątkowym. ○ Moja miejscowość: kiedy powstała, ważne wydarzenia w historii (praca z przewodnikami); nanoszenie wydarzeń na taśmę chronologiczną; rysowanie 	<i>W domu najlepiej! W domu najlepiej? W domu najlepiej! W domu najlepiej...</i>

symbole narodowe, herb miasta.

Europa: położenie geograficzne; pojęcie wspólnoty europejskiej – kręgu cywilizacyjno-kulturowego; Unia Europejska.

- wanie planu najbliższej okolicy (praca z planem – mapa), szukanie najważniejszych miejsc.
- Region, w którym mieszkam; historyczne i geograficzne nazwy poszczególnych regionów Polski (praca z atlasem historycznym).
- Przygotowanie kilkupunktowej wycieczki po miejscowości i miniprzewodnika.
- Polska: położenie, sąsiedzi, zmiany granic w historii (praca z mapami i atlasami).
- Rozmowa na temat symboli narodowych i zachowania wobec nich.
- Odszukiwanie podobieństw i różnic w życiu Polaków, ich sąsiadów i mieszkańców innych państw europejskich; podkreślenie elementów wspólnej historii i kultury.
- Dyskusja o różnicach między słowami *kraj* i *ojczyzna*.
- Próba zdefiniowania pojęć *dom rodzinny*, *rodzina*; tworzenie listy uczuć, zjawisk niezbędnych do tego, by grupa ludzi nazwała siebie rodziną.
- Opisywanie świąt i tradycji rodzinnych.
- Przygotowanie tabeli i ankiety potrzebnych do gromadzenia informacji o rodzinie.
- Prezentacja najlepiej zrealizowanych projektów „Album rodzinny”, zawierających drzewko genealogiczne z danymi o członkach rodziny, wypełnione ankiety – wywiady, ciekawą historię rodziną, lub, jeśli niemożliwe jest zrealizowanie lekcji w tej formie, przygotowanie wspólnego „Albumu rodziny Kowalskich”.

„*Dom to wcale nie są ściany*”

HISTORIA I SPOŁE- CZEŃSTWO	TREŚCI	PROPONOWANY SPOSÓB REALIZACJI	JĘZYK POLSKI UKŁAD WEDŁUG PODRĘCZNIKÓW «TO LUBIĘ!»
<i>Jesteśmy razem</i>	<p>Szkoła i klasa jako przykład wspólnoty; grupa przyjacielska, koleżeńska, samorząd klasowy, szkolny – jak funkcjonuje, czy jest potrzebny.</p> <p>Wspólnota sąsiedzka jako przykład troski o wspólne dobro; samorząd terytorialny.</p> <p>Państwo jako miejsce współistnienia obywateli – jak funkcjonuje; jak powstawało państwo polskie (Mieszko I, chrzest Polski, Zjazd Gnieźnieński, koronacja Chrobrego).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rozmowa na temat szkoły – tego, co w niej lubiane i nie lubiane; rozważania na temat tego, czy klasa jest zgrana, czy uczniowie się w niej dobrze czują (problem więzi, klasa + cała społeczność szkolna); tworzenie wizji (spisanie cech) idealnego zespołu klasowego; rozmowa o tym, co łączy każdą grupę ludzi, co decyduje o tym, że mówią o sobie: <i>jesteśmy przyjaciółmi, jesteśmy kolegami</i>. ○ Omówienie pracy samorządu szkolnego i klasowego; dyskusja nad zaletami istnienia samorządu (przygotowanie propozycji zmian w szkole, zaproszenie na lekcje dyrektora szkoły i rozmowa na ten temat). ○ Rozmowa na temat możliwości wzajemnej sąsiedzkiej pomocy; cele istnienia samorządu terytorialnego. ○ „Burza mózgów” na temat „co to jest państwo”; ustalenie tego, co uczniowie wiedzą na temat funkcjonowania państwa i tego, kim są obywatele. ○ Praca z taśmą chronologiczną i tekstami źródłowymi prowadząca do opanowania wiedzy na temat początków państwa polskiego. 	<p><i>Od lekcji do lekcji...</i></p> <p><i>Od pauzy do pauzy</i></p> <p>niektóre elementy sekwencji: <i>Łatwo zniszczyć z rozdziału Ludzie i Ziemia</i></p>
<i>Przeszłość do nas mówi</i>	<p>Lektura: Alina Korta: <i>Gniewko, syn rybaka</i>; informacje dotyczące czasów, w których toczy się akcja książki.</p> <p>Czy z książki można dowiedzieć się czegoś o historii Polski? Czy jest to wiarygodne źródło?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Lektura zadana na początku roku wraz z listą odpowiednich pytań i zagadnień, na które uczniowie mają zwrócić uwagę w trakcie czytania. ○ Omówienie lektury – odpowiadanie na wcześniej zadane pytania. 	<p><i>„Bądźcie mymi przyjaciółmi”</i></p>

	dło i jak sprawdzać, szukać dodatkowych informacji?	<ul style="list-style-type: none"> ○ Weryfikowanie i uzupełnianie wiedzy zdobytej z lektury z pomocą encyklopedii, słowników historycznych, prostych monografii. 	
<i>Z dziejów cywilizacji</i>	<p>Ziemia wobec ludzi: jak u początków ludzkości środowisko wpływało na jej rozwój (jak ludzie dostosowywali się do środowiska, gdzie się osiedlali, jak ubierali); „Egipt darem Nilu” – przykład powstania wielkiej cywilizacji w sprzyjającym środowisku; klęski żywiołowe – powódzie, trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów (przykłady dawne i współczesne).</p> <p>Ludzie wobec Ziemi: niezależność ludzi od środowiska, przewidywanie klęsk żywiołowych, ale też niszczenie środowiska naturalnego – eksterminacja kolejnych gatunków zwierząt (od kiedy są chronione), zmniejszanie się ilości lasów, zanieczyszczenie wód i powietrza.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Przygotowanie w grupach scenek z życia ludzi pierwotnych (jak się ubierali, co jedli, gdzie mieszkali, jakich narzędzi używali) i próba odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób korzystali oni z otaczającego ich środowiska oraz jak to środowisko determinowało ich życie. ○ Zajęcia dotyczące starożytnego Egiptu i przedstawienie wylewów Nilu jako punktu wyjścia do rozwoju cywilizacji. ○ Rysowanie taśmy chronologicznej dającej obraz odległości w czasie między współczesnością a ludźmi pierwotnymi. ○ Omówienie przykładów klęsk żywiołowych dotykających ludzi na przestrzeni wieków i zastanowienie się, czy rozwój techniki i ludzkich umiejętności chroni przed wpływem środowiska przyrodniczego na nasze życie. ○ Debata „Ziemia za sto lat” (między dwoma zespołami uczniów: 1. – zwolenników rozwoju przemysłu i techniki i 2. – obrońców przyrody, ekologów). 	<i>Ludzie i Ziemia</i>
<i>To ludzie tworzą historię</i>	<p>Odkrycia i wynalazki: jaka jest różnica między <i>odkryciem</i> i <i>wynalazkiem</i>; odkrycia i wynalazki, które miały największe znaczenie w dziejach ludzi; największe odkrycia i wynalazki w dziedzinach: transport (lądowy, morski, powietrzny), komunikowanie się ludzi, medycyna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rozmowa na temat różnic między odkryciem i wynalazkiem. ○ Tworzenie listy wynalazków, które – według uczniów – najbardziej zmieniły życie ludzi, uzasadnienie wyboru. 	<i>Co za przygoda!</i>

HISTORIA I SPOŁE- CZEŃSTWO	TREŚCI	PROPONOWANY SPOSÓB REALIZACJI	JĘZYK POLSKI UKŁAD WEDŁUG PODRĘCZNIKÓW «TO LUBIĘ!»
		<ul style="list-style-type: none"> ○ Praca w grupach i przygotowanie plansz ilustrujących kolejne odkrycia i wynalazki w poszczególnych dziedzinach. ○ Zestawienie wszystkich informacji w tabeli – taśmie chronologicznej i analiza efektów. 	
<i>Ja i historia</i>	<p>Projekty: tematy proponowane przez nauczyciela (lub własne uczniów, zaakceptowane przez nauczyciela), dające możliwość pokazania przez uczniów, co ich najbardziej interesuje, ich relacje: ja – historia.</p> <p>Przykładowe projekty:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. „To przejdzie do historii!” – co wydarzyło się na świecie lub w Polsce w ciągu ostatniego roku. 2. „Miejsce magiczne!” – historia i teraźniejszość wybranego obiektu, terenu w miejscu zamieszkania lub najbliższej okolicy. 3. „A to historia!” – samodzielny wybór książki o tematyce historycznej, uzasadnienie wyboru, zainteresowanie nią innych. 4. „Wielki król” – Kazimierz Wielki i Polska za jego czasów. 5. „Małe muzeum” – wybór najcenniejszych własnych lub rodzinnych pamiątek, ich opis, skatalogowanie. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Podanie uczniom informacji o projektach na początku roku. ○ Decyzja o wyborze tematu projektu na początku II semestru (w trakcie semestru uczniowie muszą mieć możliwość dwu- lub trzykrotnej konsultacji z nauczycielem). ○ Prezentacja wszystkich lub najciekawszych projektów, wspólna z uczniami ich ocena. 	<i>Czas, który należy do Ciebie</i>

KLASA V

HISTORIA I SPOŁE- CZEŃSTWO	TREŚCI	PROPONOWANY SPOSÓB REALIZACJI	JĘZYK POLSKI UKŁAD WEDŁUG PODRĘCZNIKÓW «TO LUBIĘ!»
<i>Czas płynie</i>	<p>Moja szkoła: jej historia, jak funkcjonuje dzisiaj (jakich przedmiotów uczą się dzieci, ile jest klas itp.); schemat systemu edukacji w Polsce (gdzie i czego można się uczyć); porównanie z innymi krajami Europy.</p> <p>Szkoła: najdawniejsze szkoły, czego w nich uczono, jak odbywało się zdobywanie wiedzy w starożytnej Grecji czy Rzymie; szkoły średniowieczne, uniwersytety (okoliczności powstania Akademii Krakowskiej); zmiany w sposobach edukacji – Komisja Edukacji Narodowej, szkoły pod zaborami, tajne nauczanie z czasów II wojny światowej.</p> <p>Czas w historii: zebranie zdobytych już informacji; podział czasu na naszą erę i przed naszą erą (przed Chrystusem i po Chrystusie); wprowadzenie pojęć: starożytność, średniowiecze, czasy nowożytne, współczesność.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Zaproszenie i rozmowa z najstarszymi absolwentami szkoły (wywiad lub konferencja prasowa), gromadzenie i porządkowanie informacji, podkreślenie zmian, jakie nastąpiły w szkole. ○ Dyskusja na temat tego, jaką uczniowie wiedzę chcieliby zdobyć, kim być w przyszłości i jak mogą to osiągnąć. ○ Samodzielna, zespołowa praca uczniów nad zdobyciem informacji o najdawniejszych szkołach (w starożytności, średniowieczu, XIX wieku), przygotowanie żywych obrazów i ich opisów ilustrujących zdobyte wiadomości (przygotowanie strojów i rekwizytów); jako podsumowanie: rysowanie linii chronologicznej z zaznaczeniem rozwoju i przekształceń edukacji przed Chrystusem i po Chrystusie. ○ Rysowanie taśmy chronologicznej ilustrującej nowo wprowadzane pojęcia. 	<i>Znowu razem</i>
<i>Kim jestem? Skąd się wziąłem?</i>	<p>Mity: jakie są cechy starożytnych opowieści mitycznych; czas i okoliczności powstania mitów greckich i Biblii; jak mity i Biblia przedstawiają początek świata i człowieka.</p> <p>Pradzieje ludzkości: jak długo człowiek jest na świecie, co wiemy o początkach ludzkości; odkrycia archeologiczne dokumentujące kolej-</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wyprowadzanie pojęcia <i>mitu</i> z analizy mitycznych opowieści i formułowanie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób i o czym opowiadają mity. ○ Przedstawienie postaci Homera z zarysowaniem obrazu czasów i miejsca, gdzie tworzył; omówienie okoliczności i czasu powstania Starego Testamentu. 	<i>Było tak... Tak było?</i>

ne etapy rozwoju człowieka (wprowadzenie terminów: australopitek, *Homo habilis* – człowiek uzdolniony, *Homo erectus* – człowiek wyprostowany, *Homo sapiens* – człowiek rozumny); podział pradziejów na epoki kamienia, brązu, żelaza.

- Wspólna próba odpowiedzi na pytanie, dlaczego ludzie tworzą mity i spisują opowieści o początku świata (zwrócenie uwagi na potrzebę poznania własnych korzeni, zaspokojenie wiedzy o tym, kim się jest i skąd się pochodzi; rola rytuałów).
- Rysowanie, z zachowaniem odpowiednich proporcji, taśmy chronologicznej ukazującej, jak dawno powstał świat, od kiedy są na nim ludzie, jak dawno powstała Biblia i eposy opowiadane przez Homera (praca w grupach – rozwiązanie technicznego problemu narysowania takiej taśmy).
- Uczniowie próbują odpowiedzieć na pytanie, dlaczego kolejne formy rozwoju człowieka otrzymały nazwy – istota uzdolniona, istota wyprostowana, istota myśląca.
- Dyskusja na temat tego, co mogło determinować rozwój ludzkości: udoskonalenie narzędzi, uprawa ziemi, stworzenie pisma, pojawienie się władzy; usystematyzowanie pradziejów ze względu na używane przez ludzi narzędzia.

Jesteśmy razem

Systemy społeczne: terminy: *społeczność, społeczeństwo*; jak zorganizowane były i są społeczeństwa: starożytne, średnowieczne, nowożytne i współczesne; jaką rolę odgrywała praca w życiu społeczeństw; organizacja pracy i jej efekty w różnych epokach i współcześnie; termin: *społecznik* – kim jest, co robi społecznik?
Systemy państwowe: *demokracja, jednowładztwo, dyktatura* – kto sprawuje władzę; próba

- Praca pisemna: Jak wyobrażam sobie idealne społeczeństwo?
- Dyskusja na temat tego, czy warto być społecznikiem, jak bardzo można i należy się angażować – od pracy na rzecz społeczności lokalnej do polityki.
- Zabawa – dwie grupy próbują podjąć ważną decyzję (np. wprowadzenie nowego podatku); ocena tego, w jaki sposób zapadała decyzja i jak postanowiono wprowadzić ją w życie.

Cały świat na głowie

HISTORIA I SPOŁE- CZEŃSTWO	TREŚCI	PROPONOWANY SPOSÓB REALIZACJI	JĘZYK POLSKI UKŁAD WEDŁUG PODRĘCZNIKÓW «TO LUBIĘ!»
	oceny; <i>demokracja szlachecka</i> ; Konstytucja 3 Maja – władza jako odpowiedzialność za państwo.	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wypisanie znanych uczniom państw i ich systemów państwowych (przykłady współczesnych monarchii, republik, dyktatur). ○ Wspólne omówienie cech demokracji (od doświadczeń własnych uczniów, przez antyczne korzenie do współczesności; przykład demokracji szlacheckiej); rysowanie taśmy chronologicznej ilustrującej, jak dawno powstała demokracja. ○ Przygotowanie przez uczniów, pod kierunkiem nauczyciela, wszystkich informacji niezbędnych do symulacji obrad Sejmu Czteroletniego (nad przyjęciem konstytucji). 	
<i>Przeszłość do nas mówi</i>	<p>Źródła historyczne: przypomnienie, co to są źródła historyczne, podział na pisane i niepisane.</p> <p>Praca ze źródłami: odpowiadanie na pytania: kto? kiedy? o czym? dlaczego?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wizyta w muzeum – omówienie typów źródeł niepisanych – odpowiedź na pytanie, do czego nam służą? jaki fragment przeszłości pozwalają nam odtworzyć? ○ Czytanie i opracowanie różnych typów źródeł (odpowiadanie na pytania: kto? kiedy? o czym? dlaczego?). <i>dokument</i> – tekst unii polsko-litewskiej; <i>pamiętnik</i> – Jan Chryzostom Pasek (fragment dotyczący potopu szwedzkiego); <i>listy</i> – Jan III Sobieski do Marysieńki (o zwycięstwie pod Wiedniem). ○ Umieszczenie omawianych wydarzeń na taśmie chronologicznej. 	<i>Wszyscy opowiadają</i>

<p>Z dziejów cywilizacji</p>	<p>Architektura: wprowadzenie terminów: <i>an-tyk, styl romański, gotyk, styl renesansowy, ba-rok, neogotyk</i>; niezbędne do przeprowadzenia lekcji terminy typu: <i>kopuła, kolumna, sklepie-nie, witraż, katedra</i> itp.; elementy różnych styl-ów pojawiające się w budowlach późniejszych</p> <p>Wśród prezentowanych zabytków powinny zna-leżać się: Akropol, Koloseum, katedra Notre Dame, kościół Mariacki, Wawel (kaplica Zyg-muntowska).</p> <p>Architektura jako przykład ludzkich umiejęt-ności, wielkiej wyobraźni, znajomości mate-matyki; przekładanie uczuć, idei na rzeczy trwałe, zaspokojenie różnych ludzkich potrzeb – duchowych i fizycznych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wycieczka po mieście, miejscowości; przygląda-nie się budynkom – jak są zbudowane, jak ozdab-iane, jakie mają przeznaczenie. ○ Odszukiwanie informacji o rzeczach „naj” w ar-chitekturze: najdłużej budowana katedra, najwyż-szy budynek, jak wiele osób pracowało przy budowie piramid, jak wielu ludzi mieściło się w Koloseum. ○ Uczniowie opisują najpiękniejsze zabytki, jakie widzieli, odszukując jednocześnie jak najwięcej informacji na ich temat, na linii czasu umieszczają daty ich powstania. ○ Praca w dwóch grupach i przygotowanie quizu na temat najsłynniejszych zabytków architektury. 	<p>W poszukiwaniu skarbów</p>
<p>To ludzie tworzą historię</p>	<p>Walka: co oznacza to słowo; walczyć z kim? z czym? w jaki sposób?</p> <p>Igrzyska olimpijskie: czas rywalizacji, walki sportowej – czasem pokoju, doskonalenia się człowieka; zasada <i>fair play</i>; współczesne igrzyska i ich antyczne korzenie.</p> <p>Wojna: walka – czas strachu, niepewności, degradacji ludzkich uczuć i postaw; dlaczego ludzie toczą ze sobą wojny, współczesne i daw-ne konflikty zbrojne (np. wojny Greków z Per-sami, wojna 100-letnia, bitwa pod Grunwaldem, I wojna światowa, wojna w Zatoce Perskiej).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rozmowa na temat słowa: <i>walka</i> – jakie ma zna-czenia, w jakim kontekście można go używać. ○ Oglądanie zdjęć z zawodów sportowych i z woj-ny, porównywanie ich, zastanawianie się nad wyrazem twarzy ludzi, nad emocjami, jakie się za nimi kryją. ○ Opowiadanie o ulubionych dyscyplinach spor-towych, współczesnych igrzyskach i antycz-nych początkach zmagani olimpijskich (porów-nanie dyscyplin, zasad rozgrywania zawodów). ○ Omówienie przykładów wojen z różnych czasów (ry-sowanie linii czasu); jak zmieniało się zagrożenie konsekwencjami wojny dla zwykłych ludzi. 	<p>Smak innych przygód</p>

HISTORIA I SPOŁE- CZEŃSTWO	TREŚCI	PROPONOWANY SPOSÓB REALIZACJI	JĘZYK POLSKI UKŁAD WEDŁUG PODRĘCZNIKÓW «TO LUBIĘ!»
<i>Ja i historia</i>	<p>Projekty: tematy proponowane przez nauczyciela (lub własne uczniów, zaakceptowane przez nauczyciela), dające możliwość pokazania przez uczniów, co ich najbardziej interesuje, ich relacje: ja – historia.</p> <p>Przykładowe projekty:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. „Zapraszamy na wycieczkę” – projekt 3-5-dniowej wycieczki po Polsce z opisem trasy i proponowanych zabytków. 2. „Pomagam innym” – propozycja pracy na rzecz lokalnej społeczności; jak takie pomysły są realizowane, kto się tym zajmuje, jak ja to mogę zrobić? 3. „Ostatni król” – Stanisław August Poniatowski i jego czasy. 4. „Dawno, dawno temu” – życie i obyczaje najdawniejszych mieszkańców ziem polskich (Biskupin). 5. „Ludzie przeciwko wojnie” – historia MCK, organizacje humanitarne, konwencje międzynarodowe. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Podanie uczniom informacji o projektach na początku roku. ○ Decyzja o wyborze tematu projektu na początku II semestru (w trakcie semestru uczniowie muszą mieć możliwość dwu- lub trzykrotnej konsultacji z nauczycielem). ○ Prezentacja wszystkich lub najciekawszych projektów, wspólna ich ocena. 	<p><i>Prawda światów zmyślonych</i></p>

KLASA VI

HISTORIA I SPOŁE- CZEŃSTWO	TREŚCI	PROPONOWANY SPOSÓB REALIZACJI	JĘZYK POLSKI UKŁAD WEDŁUG PODRĘCZNIKÓW «TO LUBIĘ!»
<i>Czas płynie</i>	<p>Codziennosc: jakie są jej elementy, co się na nią składa; co decyduje o tym, że codzienność jednych ludzi różni się od codzienności innych</p> <p>Życie codzienne w dawnych czasach: jak zmieniły się domy, przedmioty codziennego użytku, ubiory, zabawy (do wyboru); zmiany w sposobie pełnienia różnych ról i zajmowanych pozycji społecznych – rycerz, kobieta (do wyboru).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ustalenie z klasą, co składa się na codzienność (jedzenie, mieszkanie, praca, odpoczynek itd.). ○ Dyskusja na temat tego, co determinuje naszą codzienność (wiek, płeć, miejsce urodzenia i zamieszkania, wykształcenie, warunki materialne itd.); zabawa – przygotowanie planu dnia osób w różnych sytuacjach i czasach, np. średniowieczny mnich, paź królewski, współczesna gospodyni domowa. ○ Samodzielna praca uczniów (w grupach) – przygotowanie informacji o poszczególnych dziedzinach życia od czasów najdawniejszych do współczesności; przygotowanie piktogramów ilustrujących zmiany i umieszczenie ich na taśmie chronologicznej. ○ Omówienie sposobu życia średniowiecznego rycerza, jego społecznej roli i zadań; odpowiedź na pytanie, czy dziś można odnaleźć podobną grupę społeczną, o tych samych cechach i zadaniach. 	<i>Kiedy codzienność staje się światem przedstawionym</i>
<i>Kim jestem? Skąd się wziąłem?</i>	<p>Naród: termin: <i>naród</i>, pojęcie: <i>wspólnoty miejsca, języka, historii, tradycji</i>; przykłady sytuacji, gdy któryś z tych warunków nie zachodzi, a mimo to mówimy o narodzie; kogo i od kiedy dotyczy w Polsce termin naród; co dla mnie oznacza bycie Polakiem.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ „Burza mózgów”: „Co to jest naród?” – uporządkowanie pomysłów i próba stworzenia definicji. ○ Dyskusja na temat tego, dlaczego ktoś czuje więź z jakimś narodem i które z elementów definicji są najważniejsze; Żydzi jako przykład narodu przez wiele lat funkcjonującego bez państwa; kto i w jakich czasach czuł się członkiem narodu polskiego. 	<i>Tam, gdzie moja Itaka</i>

	<p>Historia mojego narodu: rozbiory – daty, co oznacza ten termin, przykłady walki o niepodległość; rok 1918 i odzyskanie niepodległości, postaci J. Piłsudskiego i R. Dmowskiego; okupacja – powstanie warszawskie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rozmowa na temat znanych uczniom stereotypów narodowych; wprowadzenie terminu: <i>szowinizm</i> i porównanie go z <i>patriotyzmem</i>. ○ Kolejne lekcje dotyczące wydarzeń i postaci historycznych mogą mieć formę przedstawienia efektów samodzielnych poszukiwań uczniów (ukierunkowanych przez nauczyciela) lub mogą zostać zrealizowane z wykorzystaniem tekstów pieśni i piosenek (np. <i>Rota</i>, <i>Pierwsza Brygada</i>, <i>Warszawskie dzieci</i>) jako motywem przewodnim. 	
<p><i>Jesteśmy razem</i></p>	<p>Prawa i obowiązki: dziecka, człowieka, obywatela; francuska Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela.</p> <p>Instytucje: Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Obywatela; Międzynarodowy Trybunał Praw Człowieka w Hadze; Amnesty International.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Praca pisemna: dokończ zdanie – <i>Jestem wolny, bo ..., Jestem / Czuję się wolny, kiedy..</i> ○ Ustalenie w trakcie dyskusji listy praw i obowiązków dziecka, człowieka – próba przedstawienia jej w formie plansz, porównanie z istniejącymi dokumentami i listami takich praw i obowiązków. ○ Omówienie kilku przykładów łamania praw dziecka i zastanawianie się nad odpowiednią do takich sytuacji reakcją. ○ Sformułowanie odpowiedzi na pytanie, kim jest <i>obywatel</i> i co znaczy mieć obywatelstwo jakiegoś kraju. ○ Ćwiczenie w czytaniu tekstów źródłowych – Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela, odpowiednie fragmenty Konstytucji III RP. 	<p><i>Zmyślenie na służbie u prawdy</i></p>
<p><i>Przeszłość do nas mówi</i></p>	<p>Źródła informacji: media – prasa, radio, telewizja – krótka historia powstania; wpływ mediów na życie codzienne ludzi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Przedstawienie przygotowanych przez uczniów (np. w formie graficznej) krótkich historii powstania prasy, radia i telewizji. 	<p><i>W natłoku informacji</i></p>

HISTORIA I SPOŁE- CZEŃSTWO	TREŚCI	PROPONOWANY SPOSÓB REALIZACJI	JĘZYK POLSKI UKŁAD WEDŁUG PODRĘCZNIKÓW «TO LUBIĘ!»
	<p>Propaganda i cenzura: historia; jak wykorzystywano je w przeszłości.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Dyskusja na temat zmian, jakie w codziennym życiu wprowadziło pojawienie się środków masowego przekazu. ○ Rozmowa o tym, jak działa propaganda (przykłady tekstów z czasów PRL); porównanie propagandy ze współczesną reklamą. ○ Historia cenzury; dyskusja na temat konieczności istnienia cenzury, np. obyczajowej. ○ Praca w grupach – przygotowanie, rozplanowanie kampanii wyborczej fikcyjnej partii ekologicznej. 	
<p><i>Z dziejów cywilizacji</i></p>	<p>Odkrycia: dawne wyobrażenia o wyglądzie Ziemi; poglądy Ptolemeusza – układ geocentryczny; odkrycie Kopernika i Galileusza; wygląd dawnych i współczesnych map.</p> <p>Podróżnicy i odkrywcy: motywy wielkich wypraw i przyczyny odkryć geograficznych; podróżnicy i odkrywcy w zetknięciu z innymi kulturami: Marco Polo i Chińczycy, Krzysztof Kolumb i ludy Ameryki Południowej, James Cook i Aborygeni; Europejczycy a inne cywilizacje; co rozumiemy przez określenia: <i>cywilizowany świat, cywilizowani ludzie, cywilizacja prymitywna.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rysowanie różnych wyobrażeń świata / Ziemi na podstawie opisów i ich porównanie ze schematem układu słonecznego. ○ Oglądanie ilustracji z dawnymi mapami, omówienie tego, jak dla ludzi z Europy wraz z kolejnymi odkryciami rozszerzał się świat. ○ Przedstawienie przez nauczyciela z pomocą wybranych uczniów postaci podróżników, tras ich podróży i podstawowych wiadomości o miejscach i ludziach, do których dotarli. ○ Dyskusja na temat konsekwencji zetknięcia Europejczyków z innymi kulturami, czy zetknięcie z innymi kulturami może nas wzbogacić, czy należy się go obawiać. 	<p><i>„A droga wiedzy w przód i w przód...”</i></p>

		<ul style="list-style-type: none"> ○ Przygotowanie przez każdą grupę uczniów gry planszowej, której tematem będzie wybrana pod-róż. 	
<i>To ludzie tworzą historię</i>	<p>Wielcy ludzie w historii: trzy kategorie – wodzowie i politycy (np. Aleksander Wielki, Napoleon Bonaparte, Mahatma Ghandi, Lech Wałęsa), odkrywcy i wynalazcy (np. T. Edison, M. Skłodowska-Curie), twórcy (np. W. Shakespeare, L. da Vinci, W. A. Mozart); czy pojedynczy człowiek może zmienić bieg historii? dlaczego jedni ludzie przechodzą do historii, a o innych się zapomina?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Dyskusja na temat tego, czy zwykły człowiek ma wpływ na historię, czy my sami tworzymy historię? Próba odpowiedzi na pytanie, czy historia to dzieje wybitnych ludzi i wielkich czynów czy zwykłych ludzi i dni codziennych? A może jedno i drugie? ○ Pokazanie poprzez przykłady, jak jednostki zmieniły historię lub się w niej zapisywały. ○ Poszczególne, wybrane wspólnie przez nauczyciela i uczniów, postacie przedstawiane są w trakcie zaaranżowanych wywiadów z pytaniami od prowadzącego i publiczności. 	<i>Wyobraźnia na przetartych szlakach</i>
<i>Ja i historia</i>	<p>Podsumowanie: o czym mówiliśmy przez trzy lata; jak mija czas i co się w tym czasie zmienia; co zmieniać się w historii ludzi nie powinno – wartości materialne i duchowe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Próba ułożenia rankingu najciekawszych dla uczniów wydarzeń, o których mowa była przez trzy lata. ○ Wykonanie taśmy chronologicznej z takimi wydarzeniami. ○ Dyskusja na temat tego, jakie trwałe wartości materialne pozostawia po sobie człowiek w ciągu swej historii i jakie wartości duchowe powinny pozostać niezmiennie mimo upływu wieków. 	<i>Czas na wagę złota</i>

STANDARDY OSIĄGNIĘĆ

Celem podstawowym edukacji w klasach IV–VI powinna być nauka twórczego odbioru informacji. Należy więc położyć nacisk na:

- doskonalenie uważnego słuchania i sprawnego konstruowania wypowiedzi ustnych,
- czytanie ze zrozumieniem różnorodnych tekstów kultury,
- konstruowanie różnego typu wypowiedzi pisemnych,
- samodzielność myślenia i kreatywność.

Na lekcjach historii uczniowie muszą również opanować i udoskonalić pewien zakres umiejętności niezbędnych do pracy na kolejnych etapach edukacji.

STANDARD	UMIEJĘTNOŚCI SZCZEGÓLWE		
	KLASA IV	KLASA V	KLASA VI
Lokalizacja czasowa wydarzeń historycznych	<ul style="list-style-type: none"> ○ Posługiwanie się taśmą chronologiczną – używanie podstawowych pojęć z zakresu chronologii: <i>wiek</i>, liczenie czasu: <i>rok a wiek</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Używanie pojęć: <i>początek, koniec, połowa wieku, epoka</i>. ○ Znajomość pojęć i ich właściwej kolejności czasowej: <i>historia starożytna, średniowiecze, historia nowożytna, XIX wieku, najnowsza</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Periodyzacja dziejów Polski; pojęcia: <i>monarchia dziedziczna, czasy królów elekcyjnych, czasy rozbiorów, 20-lecie międzywojenne, PRL, III Rzeczpospolita</i>.
Lokalizacja przestrzenna wydarzeń historycznych	<ul style="list-style-type: none"> ○ Odczytywanie prostych map historycznych, posługiwanie się planem. ○ Rysowanie planu najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wykorzystywanie mapy do opisu wydarzeń, wzbogacania wiedzy na dany temat. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Samodzielna, prosta analiza mapy historycznej.
Praca ze źródłami historycznymi	<ul style="list-style-type: none"> ○ Umiejętność określenia, co to jest źródło historyczne; systematyzacja źródeł: pisane, niepisane. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Praca z prostymi, pisanymi źródłami (umiejętność odpowiadania na pytania). 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Samodzielna praca z tekstami źródłowymi, wyciąganie wniosków

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Dostrzeganie śladów przeszłości w najbliższym otoczeniu: miejscowości, rodzinie. ○ Korzystanie z prostych pisanych źródeł historycznych. 	<p>wiadania na pytania: kto? kiedy? po co napisał tekst).</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Praca ze źródłami pisanyymi różnego typu: <i>pamiętniki, listy, dokumenty</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wykorzystanie źródeł jako ilustracji przy rekonstrukcji przeszłości.
Zdobywanie informacji	<ul style="list-style-type: none"> ○ Czytanie różnego rodzaju tekstów mogących zawierać informacje dotyczące historii: literatura piękna, opowiadania, encyklopedie, leksykony. ○ Opis obejrzanej ekspozycji muzealnej – wydobywanie informacji historycznych z filmów. ○ Uczestniczenie w toku lekcji i słuchanie wypowiedzi kolegów. ○ Praca w grupie w celu odpowiedzi na zadane pytanie, rozwiązania problemu. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Charakterystyka źródeł niepisanych np.: architektura ○ Korzystanie z dostępnych źródeł informacji historycznej, odzukiwanie w bibliotece książek i czasopism pomocnych w realizacji omawianego tematu; zastosowanie odpowiedniej metody w celu znalezienia odpowiedzi na postawione pytania. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Samodzielne przygotowanie materiałów służących do opracowania jakiegoś tematu i zilustrowania go.
Przetwarzanie zdobytych informacji	<ul style="list-style-type: none"> ○ Uporządkowanie chronologiczne wydarzeń z życia własnej rodziny (na osi czasu), rysowanie drzewka genealogicznego. ○ Wyciąganie wniosków z porównywania dwóch i więcej prostych informacji dotyczących wydarzeń i postaci historycznych – pisemne i ustne wypowiedzi dotyczące omawianych tematów – tworzenie opowiadania opartego na treściach historycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wpisanie, uporządkowanie posiadanych informacji w tabeli – integrowanie wiedzy historycznej uzyskanej z różnych źródeł i prezentacja ich w ciekawej formie. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Samodzielne opracowanie podanego problemu w formie pisemnej lub ustnej.

STANDARD	UMIEJĘTNOŚCI SZCZEGÓŁOWE		
	KLASA IV	KLASA V	KLASA VI
Ujmowanie treści historycznych w związku przyczynowo-skutkowe.	<ul style="list-style-type: none"> ○ Dostrzeganie ciągłości dziejów na podstawie historii własnej rodziny. ○ Podejmowanie prób odkrywania wpływu wydarzeń przełomowych na dalszy tok zdarzeń historycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Dostrzeganie związków między działalnością poprzednich pokoleń a sposobem życia i myślenia ich potomków. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Podejmowanie prób wyjaśnienia znaczenia najważniejszych omówionych wydarzeń historycznych i działania jednostek w historii.
Odnajdowanie związków historii z teraźniejszością.	<ul style="list-style-type: none"> ○ Próba samoidentyfikacji regionalnej, narodowej, kulturowej: <ul style="list-style-type: none"> a) znajomość symboli narodowych i ich historii, b) znajomość historii własnego miasta i jego najbardziej interesujących miejsc, c) znajomość tradycji świątecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Odnajdowanie w otaczającym ucznia świecie elementów pochodzących z przeszłości: <ul style="list-style-type: none"> a) architektura, b) sposoby myślenia, postrzegania świata. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Odnajdowanie współczesnych inspiracji i odwołań do wybitnych postaci historycznych, wzorów do naśladowania. ○ Odnajdowanie współczesnych odniesień ważnych wydarzeń w historii Polski.
Analiza zdobytej wiedzy.	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wyrażanie własnego zdania na temat omawianych problemów – formułowanie pytań i problemów, udział w rozmowie. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Udział w dyskusji: 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Krytyczna ocena omawianych wydarzeń historycznych i współczesnych.

KRYTERIA OCEN

W trakcie trzyletniej nauki historii w szkole podstawowej uczeń powinien być na bieżąco informowany o ocenach tak, by zyskiwał motywację i wskazówki do dalszej pracy. Uczeń musi wiedzieć: jak radzi sobie z opanowaniem umiejętności i wiedzy przewidzianych w programie i określonych w standardach osiągnięć; czy czyni postępy; jak postrzegane jest jego zaangażowanie w pracę i sumienność w przygotowaniu się do lekcji.

W końcowej ocenie ucznia powinny pomóc oceny cząstkowe, na przykład za: sprawdziany kończące i podsumowujące bloki tematyczne, krótkie sprawdziany z dwóch kolejnych lekcji, prace domowe, realizacje projektów wykonywanych indywidualnie lub w grupach. Wskazane byłoby uzupełnienie oceny cyfrowej (1–6) oceną opisową, która dawałaby zalecenia do dalszej pracy, wskazywałaby na ewentualne problemy i trudności oraz podkreślała osiągnięcia ucznia.

OCENĘ CELUJĄCĄ otrzymać może uczeń, którego umiejętności i wiedza wykraczają poza wymagania programowe; który samodzielnie konstruuje wypowiedzi ustne i pisemne, w rozwiązywaniu problemów wykazuje się oryginalnością i samodzielnością, twórczo wykorzystuje posiadaną wiedzę, podejmuje się roli lidera w pracy w grupie.

OCENĘ BARDZO DOBRĄ otrzymuje uczeń, który umiejętności i wiedzę przewidziane programem opanował w stopniu bardzo dobrym; potrafi sprawnie wyrażać własne zdanie, jest samodzielny, chętnie rozwiązuje problemy, podejmuje się wykonywania prac dodatkowych.

OCENĘ DOBRĄ otrzymuje uczeń, który umiejętności i wiedzę przewidziane programem opanował w stopniu dobrym; uzasadnia i argumentuje w sposób niepełny, motywowany i pod kontrolą nauczyciela uczestniczy w rozwiązywaniu problemów, jego wypowiedzi zawierają drobne usterki.

OCENĘ DOSTATECZNĄ otrzymuje uczeń, który umiejętności i materiał opanował ze sporymi brakami; ma trudności z samodzielnym rozwiązywaniem problemów i konstruowaniem wypowiedzi, ale jest w stanie to zrobić pod kontrolą nauczyciela, wykonuje zadania o średnim stopniu trudności.

OCENĘ DOPUSZCZAJĄCĄ otrzymuje uczeń, który ma sporo braków w umiejętnościach i wiedzy, ale z pomocą nauczyciela ma możliwość ich uzupełnienia, z pewnymi trudnościami potrafi zbudować prostą wypowiedź.

OCENĘ NIEDOSTATECZNĄ otrzymuje uczeń, który ma braki w podstawowych umiejętnościach i wiedzy; nie potrafi rozwiązywać problemów i konstruować nawet prostych wypowiedzi; nie wykazuje zainteresowania treściami przedmiotu.

WYDAWNICTWO EDUKACYJNE
poleca program i podręczniki «To lubię!»
do języka polskiego dla szkoły podstawowej

**Maria Jędrychowska, Zofia Agnieszka Klakówna,
Halina Mrazek, Iwona Steczko**

To lubię! Program nauczania języka polskiego w klasach 4–6 szkoły podstawowej

Barbara Dyduch, Zofia Agnieszka Klakówna, Maria Jędrychowska
To lubię! Teksty i zadania dla klasy 4 szkoły podstawowej

Halina Mrazek, Iwona Steczko

To lubię! Ćwiczenia językowe dla klasy 4 szkoły podstawowej

Barbara Dyduch, Maria Jędrychowska, Zofia Agnieszka Klakówna
Halina Mrazek, Iwona Steczko

To lubię! Książka nauczyciela. Klasa 4 szkoły podstawowej

Zofia Agnieszka Klakówna, Maria Jędrychowska
To lubię! Teksty i zadania dla klasy 5 szkoły podstawowej

Halina Mrazek, Iwona Steczko

To lubię! Ćwiczenia językowe dla klasy 5 szkoły podstawowej

**Maria Jędrychowska, Zofia Agnieszka Klakówna,
Halina Mrazek, Iwona Steczko**

To lubię! Książka nauczyciela. Klasa 5 szkoły podstawowej

Zofia Agnieszka Klakówna, Maria Jędrychowska
To lubię! Teksty i zadania dla klasy 6 szkoły podstawowej

Halina Mrazek, Iwona Steczko

To lubię! Ćwiczenia językowe dla klasy 6 szkoły podstawowej

**Maria Jędrychowska, Zofia Agnieszka Klakówna,
Halina Mrazek, Iwona Steczko**

To lubię! Książka nauczyciela. Klasa 6 szkoły podstawowej

Zamówienia można składać bezpośrednio
w Wydawnictwie Edukacyjnym
listem, faksem, e-mailem lub telefonicznie:
Wydawnictwo Edukacyjne, 31-326 Kraków, ul. Wielkotyrnowska 35
tel.: (012) 626-08-18, 638-00-50, fax: 626-07-77
e-mail: handel@we.pl • www.we.pl

WYDAWNICTWO EDUKACYJNE
poleca książki z serii
METODYCZNA BIBLIOTEKA «TO LUBIĘ!»

Ewa Korulska

Hobbit, czyli Wielka Przygoda z lekturą

Wiesława Żuchowska

Opowieści z Narni, czyli Wielka Podróż

Anna Suszek

*Dookoła świata śladami Fileasa Fogga,
czyli jak opracować w szkole powieść J. Verne'a*

Aldona Leszczyńska

„Bracia Lwie Serce” Astrid Lindgren, czyli szukanie światła

Elżbieta Ziolo, Krzysztof Wiatr

Mały Książę, czyli o doświadczaniu istnienia w drodze

Małgorzata Rauch, Bogumiła Stec-Świdarska,

Elżbieta Szudek, Krzysztof Wiatr

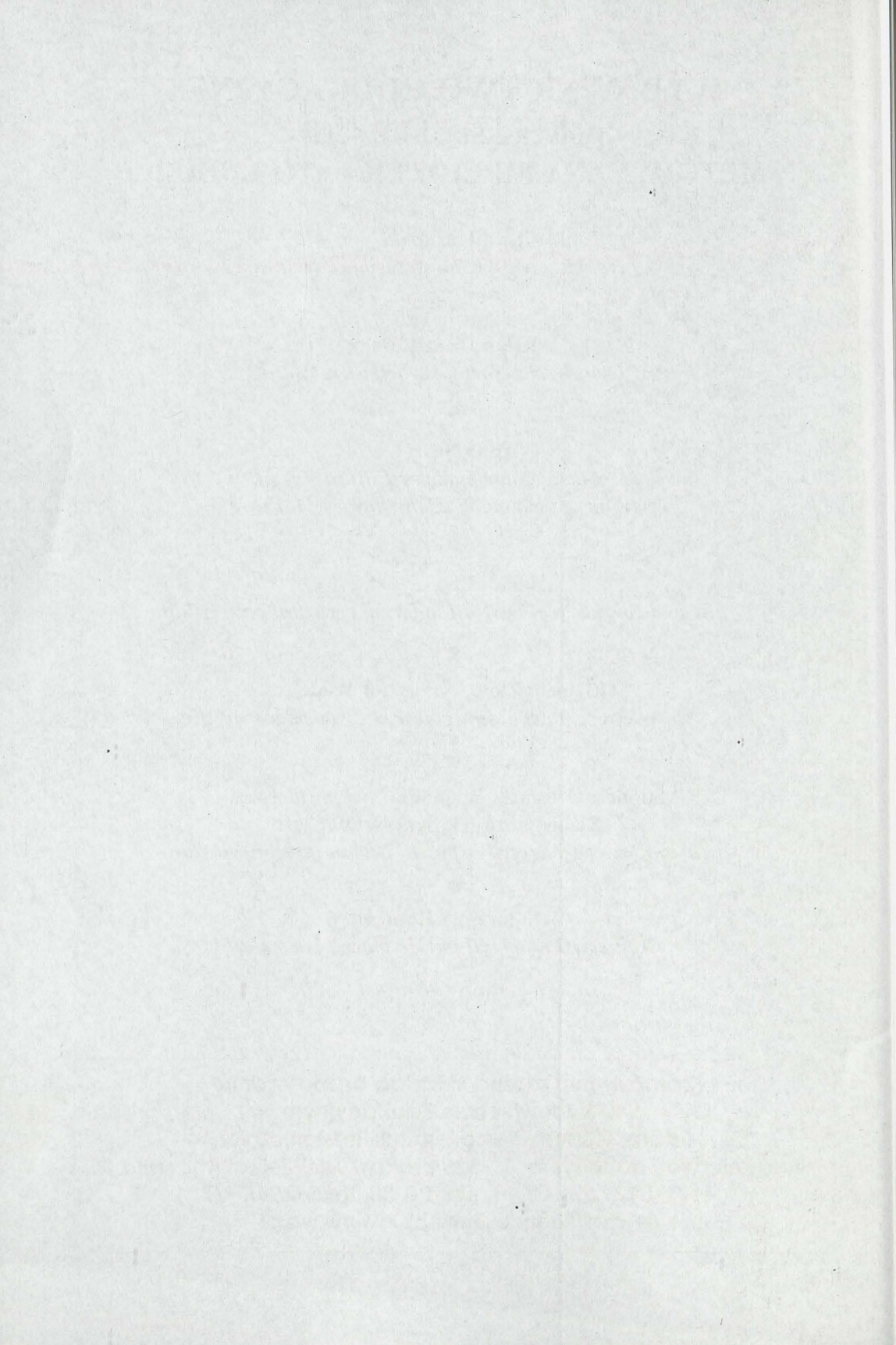
Tajemniczy ogród, czyli w poszukiwaniu utraconego raju

Katarzyna Bomba

Romeo i Julia, czyli miłość mocna jak śmierć

Zamówienia można składać bezpośrednio
w Wydawnictwie Edukacyjnym
listem, faksem, e-mailem lub telefonicznie:
Wydawnictwo Edukacyjne, 31-326 Kraków, ul. Wielkotyrnowska 35
tel.: (012) 626-08-18, 638-00-50, fax: 626-07-77
e-mail: handel@we.pl • www.we.pl

Program «Historia i społeczeństwo» dla klas IV–VI może być realizowany niezależnie od programów nauczania innych przedmiotów. Jego wielkim walorem jest jednak to, że otwiera możliwości wartościowej korelacji z nauczaniem języka polskiego, zwłaszcza według koncepcji «To lubię!».

Program Justyny Piaseckiej jest propozycją starannie przemyślaną. Respektuje wiedzę o emocjonalnych oraz intelektualnych potrzebach dzieci i stwarza równocześnie warunki takiego poznawania historii, by stawało się ono dla uczniów osobiście ważne i wręcz pasjonujące.

Program uzyskał wnikliwe, świetne opinie rzeczoznawców-historyków: prof. dr. hab. H. Samsowicza, dr. W. Górczyńskiego i dr. A. Radziwiłł, a także równie świetne opinie polonistów związanych z programem «To lubię!».

Program nauczania zatwierdzony przez MENiS (Numer dopuszczenia: DKOS-4014-45/02)

ISBN 83-88365-59-

9 788388 365591